

Latviešiem jāklūst par vadošaj

Universitātēm jāsekmē izglīto-
tas, uz zināšanām un ilgtspēji-
gu attīstību tendētas sabiedrī-
bas veidošanās, sarunā ar
Guntaru Gūti pauž **Rīgas Teh-
niskās universitātes rektors
Leonīds Ribickis un attīstības
prorektors Artūrs Zeps**

Latvijā ierasti ieguvumi no ieguldījumiem zinātnē un pētniecībā tiek sagaidīti teju jau nākamā gadā. Dzirdēti arī viedokļi, ka tā ir savā ziņā investīcija bez vērtības atdeves. Rīgas Tehniskās universitātes (RTU) ekspertu aizvadītajā gadā veiktais pētījums rāda, ka tikai RTU piensums Latvijas ekonomikā vien pērn bijis teju 700 miljoni eiro.

L. R. Daudzus gadus darbojoties RTU vadībā, man bijusi iespēja viesoties daudzu valstu augstskolās, tostarp ASV, kur augstskolu vadītāji norāda, ka katrs universitātē ieguldītais dolārs dod atpakaļ sabiedrībai astoņus līdz desmit dolārus, kas tādējādi savā ziņā ir viens no visizdevīgākajiem naudas ieguldīšanas veidiem. Mēs teju no katras valdības esam spiesti klausīties, ka Latvijā viss ir slikti un naudas nav. Pēdējos desmit gadus augstākajai izglītībai no budžeta piešķir 100+ miljonus eiro un ne centu vairāk, turklāt nemaz nedomā atgriezties 2009. gada līmenī, kad šis finansējums bija virs 200 miljoniem eiro. Mūs visu laiku tur pusbadā, un ar šādu finansējumu runāt par reitingiem ir diezgan utopisks mērķis. Finansējums ir viens no faktoriem, kas nosaka universitātes vietu reitingā, jo tieši ietekmē augstskolas pētniecības kapacitāti.

Pirms pāris gadiem RTU izveidojām Zināšanu vadības centru (ZVC), kam uzdevām pēc Kanādā izmantotās metodikas aprēķināt RTU reālo piensumu sabiedrībai un tautsaimniecībai. Mūsu gadījumā pētniecības ieguldījums rēķināts 20 gadu termiņā, kamēr pasaulē šo piensumu rēķina 40 gadu periodā. Nemot vērā, ka Latvija neatkarību atguva deviņdesmito gadu sākumā, aprēķini par pētniecību ir tikai par pēdējiem 30 gadiem, turklāt arī pirmajos desmit gados pēc neatkarības atgūšanas finansējums pētniecībai bija ļoti niecīgs, tāpēc arī rezultāti tajos gados bija maz pamanāmi.

Ja piensuma rezultātus salīdzinām ar budžeta finansējumu RTU, dotācijas attiecība pret RTU piensumu tautsaimniecībai ir 1 pret 24. Uzskatām, ka sabiedrībai ir svarīgi redzēt, ka universitāte nedarbojas kā

uzņēmums, kas «ražo» produkciju tikai inženieru veidā. Mūsu piensums ir daudzārt lielāks.

Vēsturiski pētniecībā bijām priekšā Igaunijai, taču pēdējos 30 gados esam palikuši stipri aizmugurē, jo gan Tallinas Tehnoloģiju universitātei, gan Tartu Universitātei piešķirtā finansējuma apjoms bijis divas trīs reizes lielāks nekā RTU, lai gan ekonomiskā situācija abās valstīs bija līdzīga. Taču igauņi jau toreiz apzinājās, ka pētniecības sekmēšana ir attīstības stūrakmens.

A. Z. Šis pētījums ir pirmā praktiskā lieta, ko esam paveikuši Zināšanu vadības centrā un par ko informējam sabiedrību. Tas ir savā ziņā simboliski, jo parāda, ka RTU attīstības plānošanu un arī augstākās izglītības un zinātnes attīstību cenšamies balstīt uz reāliem datiem un pierādījumiem. Arī veidojot RTU stratēģiju, ZVC analizē gan RTU attīstību, gan Latvijas augstākās izglītības un zinātnes attīstību, kā arī pasaules tendences. Tas mums ļauj pieņemt arī konkrētus lēmumus, kas balstīti gan padziļinātā analizē, gan dažādos prognožu scenārijos.

Šādu pieeju izmantojam arī RTU 2021.–2025. gada darbības stratēģijas izstrādē, kurā definējam, kādi būs RTU galvenie mērķi un konkurētspējas priekšrocības šajā periodā.

Šādā veidā veikta analizē balstīts arī RTU lēmums no nākamā gada universitātē uzņemt studentus, paaugstinot minimālo robežu – šobrīd centralizētajam matemātikas eksāmenam pieci procenti ir pietiekams rezultāts, bet, lai potenciālais students varētu pretendēt uz studijām RTU, vajadzēs 12 procentu.

Kādēļ šāds lēmums?

A. Z. Esam izanalizējuši iemeslus, kāpēc daļa no RTU uzņemtajiem studentiem tomēr nespēj sekmīgi pabeigt studiju procesu, un secinājām, ka, ieguldot darbu un finansējumu nosacīti labākajos studentos, spēsim paaugstināt ne tikai vidējo studiju kvalitāti, bet arī panāksim, ka mācību procesu sekmīgi pabeigs lielāks studentu skaits. Jau šobrīd RTU Inženierzinātņu vidusskolas absolventiem piedāvājam individualizētas izcilības

▲ **LEONĪDS RIBICKIS:** ja cilvēks ir doktors jurisprudencē, ekonomikā un inženierzinātnēs, tādu kandidātu, piemēram, Valsts kanceleja, konkursā atlasīs kā pirmo numuru, nevis tikai to, kuram attiecīgajā jomā būs lielāka vai mazāka darba pieredze. Un tad arī reāli dzīvē redzēsīm ilgtspējīgu valsts attīstību visās jomās.

FOTO - KRISTAPS KALNS, DIENAS MEDIJI

**Latvijā visiem
jauniešiem
jācenšas iegūt
ne tikai vidējo,
bet arī
augstāko
izglītību**

programmas un līdzīgas programmas no 2020. gada sākšim piedāvāt arī citu Latvijas skolu labākajiem audzēkņiem.

Virzāties uz augstākās izglītības kvalitātes paaugstināšanu?

A. Z. Pilnveidojam savu darbību, lai rezultāts būtu efektīvāks. Analīzes rezultātā saprotam virzienus, kur jāuzlabo veikums, lai sasniegtu vēl augstāku atdeves koeficientu. Diemžēl Latvijā maz sastopamas analogas augstskolu un ministriju struktūras, kas padziļināti pētītu un analizētu dažādus procesus un datus, lai nonāktu pie attīstības prognozēm un izvēlētos vislabāko rīcības variantu no vairākām alternatīvām.

L. R. Mēs nevaram pretoties pasaules tendencēm – ja tās nenemsim vērā, paliksim «sūnu ciemā» un zaudēsim jebkādas kontaktus ar

kolēģiem pasaulē, bet tik salīdzinājumā nelielai valstij kā Latvija šāds scenārijs būtu ļoti bīstams.

Nesen biju konferencē Japānā, kur tika pārrunātas pasaules tendences. Šobrīd virzāties uz tā sauktās piektās informācijas sabiedrības veidošanu, kuras pamatā ir ilgtspējīgas attīstības mērķi un gudro pārmaiņu vadība. Nepārtrauktas gudras pārmaiņas ir jaunā normālā dzīve – tā varētu latviski definēt tendences pasaulē.

Tāpēc arī RTU turpina studiju kvalitātes uzlabošanu, taču te nav runas tikai par lekciju pasniegšanas stilu vai lektora zināšanu līmeni, bet par būtisku studiju programmas paplašināšanu, lai sekmētu studentu domāšanas un pasaules uztveres paplašināšanu.

Protams, var pārnest, ka mums ir ļoti daudz dažādu studiju programmu, taču tās tika izveidotas, ņemot vērā industrijas pieprasījumu. Latvijā ir daudz nozaru, turklāt katrā no tām ir vairākas specializācijas, un nereti teju katram uzņēmumam nepieciešami darbinieki ar specifiskām, konkrētām zināšanām. Darba devēji tad RTU lūdz sagatavot šādus speciālistus. Mums savukārt ir izaicinājums ar esošo finansējumu nodrošināt ļoti plašu pieprasījumu pēc konkrētas jomas speciālistiem.

A. Z. Jaunajā RTU stratēģijā plānojam arī daļēju studiju programmu un priekšmetu konsolidāciju, kas dos

iespēju attīstīt vispārcīgākos virzienus. Domājam par augstākām kvalifikācijas prasībām zinātniskajam un akadēmiskajam personālam, jo saredzam, ka, koncentrējoties uz augstākas kvalitātes sasniegšanu, no RTU darbības būs lielāka atdeve.

L. R. Esam gatavi būtiski palielināt studējošo noslodzi, lai viņiem nebūtu laika strādāt. Taču ir būtiska problēma: studentiem nav stipendiju. Kā tas cilvēks dzīvos studiju laikā? Ar vecāku palīdzību? Varbūt vienam no desmit šāda iespēja būs, bet pārējiem arī taču kaut kā jādzīvo. Tas savukārt nozīmē – ja ir normālas stipendijas maģistrantiem, doktorantiem, viņi var pilnu dienu nodoties studiju un zinātniskajam darbam, 3–5 gados izveido savu promocijas darbu, radot, ļoti iespējams, kādu jaunu produktu, inovāciju vai jaunas procesu vadības metodes, kas būs reālos skaitļos aprēķināms piensums tautsaimniecībai.

Stāstījāt, ka nozares lūdz RTU sagatavot specifisku jomu speciālistus. Loģiski, ka maza apjoma speciālistu sagatavošana izmaksā daudzārt dārgāk nekā plaši pieprasītu profesiju jomās. Vai industrija piedāvā arī savu līdzfinansējumu studiju nodrošināšanai?

L. R. Daudzus gadus darbojas RTU Attīstības fonds, kam ziedojumus veic virkne dažādu nozaru Latvijas uzņēmumu. No fonda līdzekļiem tiek maksātas arī sti-

pendijas daļai mūsu studentu. Varbūt summas nav ļoti lielas, tomēr sava veida atbalsts tas ir. Turklāt šogad kopā ar SIA *Latvijas Mobilais telefons* sākām jaunu projektu *Industriālais doktorants*, kura laikā divi topošie doktori gadā saņem katrs 50 tūkstošu eiro finansējumu konkrēta izpētes projekta īstenošanai promocijas darba izstrādē.

A. Z. Mums ir ļoti cieša un spēcīga sadarbība ar industriju. Loģiski, RTU negatavo konkrētus speciālistus vienam uzņēmumam, tāpēc sadarbība veidojas, uzņēmumiem nodrošinot prakses un stipendijas, tādējādi tie jau studiju laikā noskata un piesaista sev jaunos darbiniekus. Viens no būtiskiem šīs sadarbības mērķiem ir sekmēt, lai jaunie speciālisti un zinātnieki pēc studijām paliktu Latvijā un varētu gan atbilstoši pelnīt, gan sekmēt pētniecības un zinātnes, kā arī visas tautsaimniecības attīstību.

Arī RTU nākotnes stratēģijā esam noteikuši mērķi paplašināt un padarīt aizvien efektīvāku sadarbību starp industrijām un RTU, pat vēl vairāk – ar visu augstākās izglītības jomu kopumā.

L. R. Varam publiski aicināt uzņēmumu vadītājus nākt un stāstīt par savām vajadzībām un solīt, ka atradīsim risinājumu, taču mums ir daudz plašākas iespējas – RTU jau 23 gadus darbojas tehnoloģiskais parks, biznesa inkubatori, kuros top daudz dažādu iz-